

Валентина Балаж
Національний університет
«Києво-Могилянська академія»

ЛІНГВІСТИЧНА ПРАГМАТИКА В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ МОВОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Тези розглядають лінгвістичну прагматику в контексті сучасного мовознавчого вчення. Подано короткий нарис історії прагмалінгвістики з урахуванням ключових етапів та ідей, які мали вплив на її становлення та розвиток.

Ключові слова: лінгвістична прагматика, прагмалінгвістика, мовознавство, мовленнєвий акт, прагматичні принципи спілкування, дискурс.

Theses consider linguistic pragmatics in the context of modern linguistics. A brief outline of the history of pragmalinguistics is presented, taking into account the key stages and ideas that had an impact on its formation and development.

Keywords: linguistic pragmatics, pragmalinguistics, linguistics, speech act, pragmatic principles of communication, discourse.

Лінгвістична прагматика є порівняно новою галуззю мовознавства, що активно розвивається в контексті сучасних мовознавчих досліджень. Ф. Бацевич, український мовознавець, зазначає: «Сучасна лінгвістична прагматика тісно пов'язана з філософією мови, соціолінгвістикою, психолінгвістикою, теорією мовленнєвих актів, функціональним синтаксисом, лінгвістикою тексту, дискурсивним аналізом, конверсаційним аналізом, етнографією мовлення, когнітивною лінгвістикою, дослідження-

ми у сфері штучного інтелекту, комунікативною лінгвістикою та деякими іншими напрямками сучасної науки про мову» [1, с. 29]. Тобто прагмалінгвістика залучає прийоми й техніки в інших галузях мовознавства, утворюючи інтердисциплінарні дослідження.

Розвиток і становлення лінгвістичної прагматики як науки пов'язують з ідеями семіотики, філософії, логіки тощо. У XX столітті праці науковців-семіотиків — Чарльза Морріса і Чарльза Пірса — мали значний вплив. Ч. Пірс пояснив і проаналізував головний принцип філософії прагматизму, або ж «максиму прагматизму» за його визначенням [6]. Практичні результати та наслідки комунікації, на думку науковця, мають головне значення в контексті дослідження комунікації. Ч. Морріс у праці «Основи теорії знаків», покликаючись на праці свого попередника, дифініює прагматику, розмежовуючи поняття «прагматизм» (*pragmatism*) і «прагматика» (*pragmatics*) [7, р. 30]. Також науковець виокремлює синтактичний вимір як відношення між знаками, семантичний вимір як відношення знаків до об'єктів і прагматичний вимір як відношення знаків до інтерпретаторів [7].

Л. Вітгенштайн і його праця «Філософські дослідження» мали чималий вплив на розвиток і становлення прагмалінгвістики. Дослідник переглядає традиційні концепції, пропонуючи нове бачення стосовно аналізу мовних явищ. Він вбачає важливим розглядати мову не як ідеальний конструкт, який має чітко окреслені правила, а як явище контекстуальне з усією різноманітністю та змінністю. Також важливим у його концепції є «мовні ігри» та функціонування мови згідно з контекстуальними аспектами діяльності людини [10].

Лінгвістична прагматика є особливою галуззю мовознавства, адже, на відміну від інших, їй не притаманна класична структура. Сьогодні вона містить набір тих чи тих теорій і практик, якими послуговуються дослідники у межах власних розвідок.

Проте переважно більшість напрямів прагмалінгвістики так чи так опираються на такі аспекти:

- теорія мовленнєвих актів, постулати яких заклав Дж. Остін, опублікувавши курс лекцій. Науковець розмежовує три види актів: локутивний, іллокутивний і перлокутивний [2]. Його послідовник — Дж. Серль — доповнив ідеї попередника, зробивши свій внесок у розвиток теорії [8];
- прагматичні принципи спілкування, серед яких визначальними є принцип кооперації Г. Грайса [4] та принципи ввічливості Дж. Ліч [5], П. Браун і С. Левінсон [3];
- дискурс, зокрема важливу роль відіграють дослідження Т. ван Дейка [9] тощо.

Отже, попри те, що лінгвістична прагматика як наука перебуває на етапі свого розвитку, чітко не окресливши проблемне поле та дослідницьку одиницю, її дослідження у контексті сучасної лінгвістики є невід'ємним аспектом.

Список використаних джерел:

1. Бацевич Ф. С. Лінгвістична прагматика: спроба обґрунтування проблемного поля і дослідницької одиниці. *Мовознавство*. 2009. № 1. 2009. С. 29–37.
2. Austin J. L. *How to do things with words*. Oxford : Clarendon Press, 1962. 174 p.
3. Brown P., Levinson S. C. *Politeness: Some universals in language usage*. Cambridge : Cambridge University Press, 1987. 345 p.
4. Grice H. P. *Logic and conversation. Syntax and semantics*. 1975. Vol. 3. Pp. 41–58.
5. Leech G. N. *Principles of Pragmatics*. London : Longman, 1983. 257 p.
6. Morris C. W. *Foundations of the Theory of Signs. International encyclopedia of unified science*. 1938. Pp. 1–59.
7. Peirce C. S. *The Collected Papers of Charles Sanders Peirce*. 8 Vols. Harvard University Press, 1960–1966.
8. Searle J. R. *Speech acts*. Cambridge University Press, 1969. 204 p.
9. Van Dijk T. A. *The pragmatics of discourse. Pragmatics. Critical Concepts*. 1998. Vol. 5. Pp. 345–384.
10. Wittgenstein L. *Philosophical Investigation* / translated by G. E. M. Anscombe. 3rd ed. Basil Blackwell Ltd, 1986. 250 p.